

II.ÚS 1827/24 ze dne 5. 11. 2024

Česká republika
USNESENÍ
Ústavního soudu

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jany Svatoné, soudce zpravodaje Davida Uhlíře a soudce Pavla Šamala ve věci ústavní stížnosti stěžovatelky V. M., zastoupené Mgr. Filipem Haným, advokátem se sídlem Rubětsova 83/10, Praha 2, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 16. dubna 2024 č. j. 18 Co 15/2024-6782, takto:

Ústavní stížnosti se odmítá.

Odvědnění:

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 25. 6. 2024 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o Ústavním soudu), prostřednictvím něhož se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí obecného soudu, a to pro vrozený rozpor s jejími základními právy a svobodami.

2. Předtím, než se Ústavní soud začal věcí zabývat, přezkoumal podání po stránce formální a konstatoval, že podaná ústavní stížnost obsahuje všechny náležitosti, jak je stanoví zákon o Ústavním soudu.

II.

3. Usnesením Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 28. 3. 2024, č. j. 60 P 133/2020-6657 bylo o návrhu vedlejšího účastníka J. R. nařízení předběžného opatření ve věci omezení rodičovské odpovědnosti matky nezletilého L. N. R. rozhodnuto tak, že se zamítá. K podánímu odvolání zmínil Městský soud v Praze ústavní stížnosti napadeným usnesením shora uvedeného rozhodnutí náležícího soudu tak, že do rozhodnutí o věci samé o návrhu otce se nezletilý svědčí do péče otce. Podle napadeného rozhodnutí je matka oprávněna slyšet se s nezletilým každý svůj týden od pátku 18:00 hod do neděle 18:00 hod s tím.

4. Z odůvodnění napadeného usnesení se podává, že Městský soud sledal ořezání zájmů nezletilého na jeho zdravotním psychickém a fyzickém vývoji a z toho důvodu přistoupil k úpravě výchovného prostředí nezletilého. Soud nuznal, že na straně nezletilého došlo od poslední úpravy (před cca třemi měsíci) k podstatné změně poměrů, kdy měl být nezletilý ze strany stěžovatelky vážně ohrožen na vývoji, neboť tato nerespektovala soudní rozhodnutí, doporučení, výzvy, kterých se ji během opatrovnického řízení dostalo. Městský soud ve věci konstatoval, že rodiče nejsou schopni se dohodnout ani na tom, jaké zdravotnické zařízení bude lékařskou péči poskytovat, ale toliko vyhledávají péči jimi zvolených zdravotnických zařízení, kde se jim dostalo podpory v náhledu na její diagnózu. Stran porušení komunikace nezletilého vzal odvolací soud v potaz matkou předložené lékařské zprávy, které však byly následně negovány zpravou otce vydanou Thomayerovou nemocnicí v Praze.

Pochybnost o závažnosti zdravotního stavu nezletilého vyplynula podle odvolacího soudu též ze zprávy Policie ČR o zášahu dne 21. 3. 2024 v Základní škole X, při které byl zdravotní stav nezletilého prošetřen a bylo konstatováno, že nezletilý nejvíce známky zhoršeného zdravotního stavu. Je třeba se pohyboval bez známek poranění končetin, pouze poté co byl dožádán na zranění, chvíli kulhal, přičemž posléze kulhal opomněl. Rozněř třílní učitelka si žádného zdravotního omezení nevšimla a psychologka při pohovoru s nezletilým vyjádřila pocity, že nezletilý zranění toliko předtírá. K tomu odvolací soud poukázal na stanovisko stěžovatelky nespoupravovala se soudy určenou psychologkou, byl souhlas matky s poskytováním péče nezletilému byl nahrazen rozsmukem soudu. Ze zpráv psychologů podle městského soudu vyplývá, že matka nezletilého dospěla k závěru, že matka s chov, ukázala nezletilému zprávy psychologů určené soudu. Z těchto důvodů psychologka dospěla k závěru, že dosažení největší pravděpodobnosti manipulace s dítětem proti druhému rodiči, nepodporuje péči o jeho zdraví a zneužívá dítě k dosažení vlastních cílů. Již v předchozích soudních rozhodnutích, jak opatrovnických, tak i odvolací soud považovaly psychoterapeutickou léčbu nezletilého za urgentní. Odvolací soud vzal ve svůj rozhodnutí v potaz zprávu OSPOD, podle níž by měl soud zvážít, zda nejsou splněny podmínky pro změnu péče formou předběžného opatření, avšak při zachování styku s matkou. Dále odvolací soud přihlídl ke sdělení otce, že nezletilý v době, kdy se nachází v péči matky, vykazuje výrazně vyšší počet zaneškaných hodin, než je tomu v situaci, kdy se nachází v jeho péči. Městský soud vzal v potaz i to, že matka stále požaduje nahrazení nezletilého, a to i přesto, že ji byla v minulosti vysvětlena nevhodnost a škodlivost takového jednání pro nezletilého. Otce podle městského soudu odvolací soud znemožňuje nezletilému trávit běžný den s kamarády v kroužcích a ve škole a nedovoli mu prostřednictvím psychoterapeutické péče vyvíjet si zdravý a pozitivní vztah ke světu a blízkým lidem. Soud zvažoval i mimléjší opatření, ovšem dospěl k závěru, že matka žádné doporučení zainteresovaných orgánů a osob i nezletilý soud svěření vedoucí k naplnění postulatů nejlepšího zájmu dítěte nerespektuje. Z výše vyloučených důvodů považoval odvolací soud svěření nezletilého do výchovné péče otce za nejlepší zájem dítěte, neboť mu bude možno poskytovat plnou psychoterapeutickou pomoc, ve které otce

synu podporuje a pravidelně ho na terapie vodi. Současné bude podle soudu zajištěno, že nezletilý bude pravidelně navštěvovat školu a oblíbené kroužky. Nezletilému bude dovoleno učit si svůj názor na otce, jeho rodinu, školu, spolužáky či psycholožku a nebude nikým nahrazen při svém mlčenlivém projevu. S ohledem na přání nezletilého a při vědomí jeho poznatelného vztahu s matkou stanovil městský soud rozsah styku s matkou na dva víkendy v měsíci.

III.

5. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že městský soud rozhodl v rozporu se závěry obsaženými v nálezu Ústavního soudu sp.zn. Pl. US 16/029 ze dne 19. 1. 2010, kterým bylo zrušeno ustanovení § 220 odst. 3 o.s.ř., ve znění účinném do 31. 3. 2011, umožňující odvolacím soudu změnit rozhodnutí o předběžném opatření. Na základě stávající právní úpravy lze tak rozhodnutí soudu prvního stupně o zamítnutí předběžného opatření pověřit jako věcně správné nebo zrušit jako vadné. Nikoliv však změnit, jak učinil Městský soud v Praze.

6. Stěžovatelka dále uvedla, že obecné soudy neustanovily nezletilému kolizního opatrovníka. Tím, že došlo k vyhovění návrhu zř. odvolacím soudem, neměla stěžovatelka k dispozici žádné procesní prostředky, jímž by se mohla touto rozhodnutí bránit. V uvedeném pak spojuje zásah do práva na spravedlivý proces. Pod e stěžovatelky nebyla ve věci osvědčena základní podmínka nezbytnosti zatímiti úpravy účastníků. Odvolací soud nepřeložil žádné zvláštní odůvodnění, proč nebyl různý standardní postup ve věci a proč bylo využito institutu předběžného opatření. Stěžovatelce nebyl doručen návrh otce na vydání předběžného opatření, s tímto se seznámila až nařehnutím do soudního spisu. Stejně tak neměla dostatek času na seznámení se s obsahem otceva odvolání. Rozhodnutí městského soudu je podle stěžovatelky založeno na svědčí. Odvolací soud ignoroval zohledňování zdravotní stav nezletilého a zanedbání zdravotní péče ze strany otce. V souvislosti s uvedeným poukázala stěžovatelka především na zranění nezletilého při parkuru (otec nezletilému opakovaně sundal z noly fixaci komku) a

prerývající bolest uší. Podle náhledu stěžovatelky se otec dopouští na nezletilém násilí, o čemž svědčí hematomy a škrábance na jeho těle. Své vyhrady směřovala stěžovatelka též vůči otcem vybrané terapii paní Čepelkové, která není oprávněna poskytovat nezletilému jakoukoliv terapeutickou péči. Při projednávání věci městský soud pomínil nejlepší zájem dítěte a nepřihlídl k tomu, že nezletilý má z otce obavu, kterou měl v minulosti opakovaně vyjadřit. V případech, kdy nezletilý pobývá u otce, dostává se mu malých porcí jídla, přičemž podle stěžovatelky otec se k nezletilému a ostatním svým dětem chová cizíše. Nezletilý se tímto jeho jednáním cítí být poskokovan a vyločovan z rodinného kruhu. Návrh otce na vydání předběžného opatření je podle stěžovatelky založen nejen na lživých informacích nejen o nezletilém L., ale též o jejím duševním stavu.

IV.

7. Ústavní soud připomíná, že k přezkumu rodinně-právních věcí přistupuje velmi zdrženlivě a do rozhodnutí obecných soudů zasahuje pouze v extrémních případech. Rozhodování v této citlivé oblasti je totiž doménou obecných soudů, které - se znalostí dlouhodobého vývoje rodinné situace a v bezprostředním kontaktu s účastníky řízení a orgánem sociálně právní ochrany dětí - mohou nejlépe poznat a posoudit skutečné okolnosti věci a učinit rozhodnutí, které bude odrážet zájmy rodičů, a zejména nezletilých dětí.

8. Celkový prostor pro kasační zásah Ústavního soudu je proto v kombinaci s omezeným přezkumem předběžného opatření jako rozhodnutí zatímiti povahy velmi zužen, v důsledku čehož se jeho přezkumná pravomoc soustředí pouze na posouzení toho, zda nejde o extrémní rozhodnutí, které by bylo založeno na lživosti, resp. které by jinak zasahlo do práva účastníka řízení na soudní ochranu.

9. Ústavní soud má za to, že stěžovatelce lze dát za pravdu v tom smyslu, že odvolací soud pochýlil, pokud ve svém rozhodování nezhodlní závěry obsažené v nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. 16/09 a změnil rozhodnutí náležícího soudu, čímž prakticky vyloučil možnost podání oprávněného prostředku proti rozhodnutí, jímž jsou, byť dočasné, upravena práva a povinnosti účastníků řízení. V souvislosti s uvedeným však Ústavní soud v minulosti přistoupil k prolomení závěru nálezu sp. zn. Pl. US 16/029, a to vždy ve zřetel výjimečných případů. Lze odkázat např. na usnesení sp. zn. III. US 470/12 ze dne 14. 11. 2013, v němž zrušení předběžného opatření Ústavním soudem představovalo hrozbu příného, bezprostředního a nadále již nenapravitelného zásahu do sféry možnosti faktického uspokojení v řízení uplatněného nároku. V rodinně-právních řízeních je pak možné uvést např. usnesení sp. zn. II. US 1710/16 ze dne 9. 8. 2016, ve kterém Ústavní soud přistoupil k posouzení kolize mezi právem na uplatnění námitky vůči odvolání proti zamítavému rozhodnutí prvostupňového soudu na nařízení předběžného opatření (tedy práven na rovnost účastníků řízení a práven na spravedlivý proces) a potřebou (zatímiti) úpravy nejen práv a povinností pěstouna ve vztahu k bydlíšlé pěstouna, nástup do MŠ v místě nového bydlíště).

10. Odvolací soud tak sice mže zcela výjimečně i změnit rozhodnutí o zamítnutí návrhu na předběžné opatření, avšak pouze za předpokladu, že řádně odůvodní naplnění zákonných podmínek pro vydání předběžného opatření (tzn. je prokázána naléhavost zatímiti úpravy poměrů) a zároveň - s ohledem na konkrétní okolnosti případu předloží zvláštní zdůvodnění, proč nebyl možný standardní postup, např. hrozbu přímého, bezprostředního a nadále již nenapravitelného zásahu do sféry možnosti faktického uspokojení v řízení uplatněného nároku nebo jiné okolnosti, které takový postup podle soudu odůvodňují.

11. Ústavní soud se zabýval především tím, zda z odůvodnění napadeného usnesení lze seznat důvody, které odvolací soud považoval za natolik akutní, že se odchýlil od shora uvedené judikatury Ústavního soudu a sám ve věci rozhodl. Ústavní soud

žáněříř výpsul v narativní části svého odvolání hlavní body právní argumentace odvolacího soudu, jejichž sumář jej vedl k takovému postupu ve věci, který z hlediska zásad spravedlivého procesu nelze považovat za zcela bezvadný. Ústavní soud má přitom za to, že prvky legitimizující postup odvolacího soudu lze spatřovat především v té části rozhodnutí, která se týká zdraví nezletilého a nerespektování předchozích rozhodnutí a doporučení. Městský soud vyzvedl, že úprava vzájemných vztahů mezi rodiči a nezletilým se řeší již několik let, čemuž odpovídá též rozsah soudního řízení. Přitom již v předchozích soudních řízeních jak nalézací, tak i odvolací soud považovaly psychologickou léčbu nezletilého za urgentní. Pokud se v příslušné stěžovatelské k tomu nepodařilo dosáhnout žádné změny, lze postup odvolacího soudu považovat za příležitý, byť s výše uvedenými výhradami. V situaci, kdy obecní soud považoval potřebu psychologické léčby nezletilého za akutní, již minulosti, lze očekávat, že při nezmeněném stavu věci se tato potřeba bude s plynoucím časem stávat naléhavější. Z výše vyloučených důvodů považoval odvolací soud odbornou pomoc nezletilému za jeho nejlepší zájem, přičemž v osobě otce sledal rodiče, který již s nezletilým na terapeutické sezení dochází a je tak tím, kdo je schopen a ochoten nezletilému tuto pomoc zajistit. Z toho důvodu rozhodl o svěření nezletilého do jeho péče.

12. Odvolacímu soudu nelze vytknout, že by práva stěžovatelsky, co by matka nezletilého, byla zcela pomínuta. Je tomu tak proto, že výrokem, jímž došlo ke svěření nezletilého do péče otce, bylo rozhodnuto také o styku nezletilého s matkou. Tento sice zohledňuje takového rozsahu, jako předchozí asymetrická střídava péče, nicméně odpovídá též praktikovanému rozsahu styku (dva víkendy v měsíci). V souvislosti s uvedenými považuje Ústavní soud za příležitost poznamenat, že střídavá péče představuje zejména nejvíce formu styku, která klade na oba rodiče zvýšené požadavky stran jejich vzájemné komunikace a pochopení pro odlišný názor druhého rodiče.

13. Namítá-li stěžovatelka, že nezletilý nebyl v řízení před obecními soudy zastoupen opatrovníkem, lze ji odkázat na obsah odvolacího nalézacího (odst. 3) a odvolacího soudu (odst. 7). Spadající-li stěžovatelka pochybení obecních soudů v tom, že ji nebylo dříve odvolání otce proti zamítnutí předběžného opatření, odkazuje Ústavní soud na svoji usazenou judikaturu (např. nálezy ze dne 26. 9. 2005 sp. zn. IV. US 310/05 (N 180/38 SbNU 443), ze dne 25. 1. 2007 sp. zn. III. US 639/06 (N 15/44 SbNU 193) nebo ze dne 25. 4. 2012 sp. zn. I. US 3428/11 (N 90/65 SbNU 213)), v níž se mimo jiné vyslovil k problematice ústavně socialistického výkladu § 210 odst. 1 o. s. ř. z něhož vyplývá, že soud není povinen doručovat opisy odvolání anižby proti němuž meritorním rozhodnutím ostatní účastníkům řízení, a to z hlediska potenciálního rozporu s ústavně zaručeným právem účastníků řízení předložit své argumenty k podání odvolání. Protistrany, jako součásti "spravedlivého" procesu ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny, což však neznamená, že tak soud prvního stupně nemůže učinit na základě úvahy (ústavně souladné) o vhodnosti a účelnosti takového opatření s ohledem na okolnosti případu či specifikum věci. Ze sdělení stěžovatelky vyplývá, že tato se o podání odvolání dozvěděla dva dny před vydaním napadeného usnesení, ovšem již nestihla reagovat. K tomu lze uvést, že v případě, kdy předem řízení byl navrhnut na vydání předběžného opatření, bylo lze očekávat, že odvolací soud rozhodne prompčně a bez zbytečného odkladu.

14. S ohledem na výše uvedené proto Ústavní soud dospěl k závěru, že s přihlídnutím ke konkrétním okolnostem nyní projednávaného případu je nutné před ochranou procesních práv stěžovatelky upřednostnit potřebu její nejlepší zájmy nezletilého zde v rámci zauní úpravy jeho výchovných poměrů prostřednictvím předběžného opatření městského soudu. Ústavní soud vnímá stěžovatelkou přednesenou právní argumentaci, ovšem s jejím hodnocením by se měly primárně zabývat obou stran sporu, ze strany stěžovatelky předkládaných i v ústavní stížnosti, mohl být do budoucna předem řízení ve věci samé před obecními soudy, v něž bude stěžovatelce dan dostatečný prostor pro uplatnění svých námitek i odkazních návrhů. Odkloný procesní prostor stěžovatelce skýtá i postup podle ustanovení § 77 odst. 2 o. s. ř. V každém případě však budou obecní soudy vždy povinny svá rozhodnutí činit s přihlídnutím k nejlepšímu zájmu nezletilého dítěte (ve smyslu čl. 3 Úmluvy o právech dítěte). Ostatně ten by však měl mít na paměti všichni účastníci sporu, řešení v nyní přezkoumávaném řízení před obecními soudy.

15. S ohledem na výše uvedené proto Ústavní soud ústavní stížnost mimo úsmí, jednání bez přítomnosti účastníků odmítl podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako návrh zjevně neopodstatněný.

Poučení: Proti usnesení Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 5. listopadu 2024

Jan Svatoň v. r.
předseda senátu